

# Informatie Dialysecentrum

(DIA-001, uitgave december 2008)

## Inleiding

Deze brochure is bedoeld ter informatie voor mensen die met een nierfunctie-  
vervangende therapie te maken (gaan) hebben.

In deze brochure staat informatie over de gang van zaken op het Dialyse-  
centrum in het Jeroen Bosch Ziekenhuis, locatie Groot Ziekengasthuis.

Indien u na het lezen van deze brochure vragen heeft over de inhoud, dan wel  
over de consequenties die dit alles voor u kan hebben, neemt u dan contact op  
met een verpleegkundige of een maatschappelijk werkende van het Dialyse-  
centrum. De namen en telefoonnummers staan achterin deze brochure.

In deze brochure wordt regelmatig verwezen naar een tweetal brochures van  
de Nierstichting Nederland. Het betreft brochure "Dialyse" en brochure  
"Niertransplantatie". Deze brochures zijn te verkrijgen op het Dialysecentrum.

## Personeel

### Leiding van het Dialysecentrum

Mevr. M. Willemse is hoofd van het Dialysecentrum. Daarnaast zijn er zes ver-  
pleegkundigen die medeverantwoordelijk zijn voor de dagelijkse leiding op de  
units.

### Dialyseteam

Het dialyseteam bestaat uit ongeveer 60 verpleegkundigen,  
1 praktijkbegeleider, 1 nurse practitioner, 2 maatschappelijk werkenden, secre-  
taresses, technici, diëtisten, voedingsassistenten en afdelingsassistenten. Veel  
van deze mensen werken parttime.

### Dialyseartsen

Aan onze afdeling zijn vijf dialyseartsen verbonden die zich bezighouden met  
nierfunctievervangende therapie:

- dr J.J. Beutler
- dr A. Hollander
- mevr. dr. E. Hoogeveen
- mevr. dr M. Koolen
- nefroloog in opleiding

Zij worden geassisteerd door een aantal arts-assistenten (dit zijn specialisten in  
opleiding).

Deze informatie voor patiënten  
is met de grootste zorg samen-  
gesteld. Het betreft algemene  
informatie.

Aan deze informatie kunnen  
geen rechten worden ontleend.

© Jeroen Bosch Ziekenhuiss  
[www.jeroenboschziekenhuis.nl](http://www.jeroenboschziekenhuis.nl)

### **Pré-dialyse team**

In de periode voordat een patiënt start met dialyseren, wordt de patiënt geïnformeerd en begeleid door het zogenaamde pré-dialyse team. Dit team bestaat uit vertegenwoordigers van verschillende disciplines: een nefroloog, een nurse practitioner, een pré-dialyse verpleegkundige, een maatschappelijk werker en een diëtist. Elke pré-dialyse patiënt krijgt gesprekken met de verschillende leden van het team, in het ziekenhuis en thuis. Om de patiënt zo goed mogelijk te kunnen begeleiden hebben de disciplines ook onderling overleg. Verder worden er informatie-avonden georganiseerd voor pré-dialyse patiënten.

De pré-dialyse verpleegkundige is tijdens kantooruren telefonisch te bereiken via sein 76 197.

## **Dialysecentrum**

### **Actief Dialysecentrum**

Ons Dialysecentrum is een zogenaamd actief dialysecentrum, voor zowel haemodialyse als peritoneaal dialyse. Dit betekent dat de patiënt de mogelijkheden krijgt om zoveel mogelijk zelf actief betrokken te zijn bij de dialysebehandeling. Het voordeel hiervan is dat u begrijpt wat er met u gebeurt. De afhankelijkheid van anderen wordt hierdoor minder.

Uiteraard zal de dialyseverpleegkundige ervoor zorgen dat de begeleiding hierbij optimaal is. De verpleegkundige blijft uiteindelijk verantwoordelijk voor het dialyseproces.

### **Multidisciplinaire behandeling**

Op het Dialysecentrum wordt gewerkt met multidisciplinaire teams. Dit houdt in dat een team bestaande uit een arts, een verpleegkundige, een diëtist, en een maatschappelijk werker, gezamenlijk werken aan uw behandeling. Uw dialysearts is eindverantwoordelijk voor de behandeling.

### **Patiëntgericht verplegen**

Het verpleegkundig personeel is verdeeld over vijf units waar haemodialyse plaatsvindt. Dit zijn de units: Dia-Tuin, Dia-tol, Dia-zuid, Dia-Care en Brugstation. Elke unit is onderverdeeld in ruimtes met vier dialyseplaatsen. In iedere ruimte werken normaal gesproken twee dialyseverpleegkundigen.

Naast deze units voor haemodialyse is er ook een unit peritoneaal dialyse.

### **Zorgcoördinator (zoco)**

U krijgt één van de verpleegkundigen op de afdeling toegewezen als uw zorgcoördinator, kortweg 'zoco' genoemd. Deze verpleegkundige coördineert de extra zorgaspecten, zoals de voorbereiding op een transplantatie, overleg met de specialist, rapportage naar de specialist, contacten met uw familie, de voorbereiding op een vakantie, enz.

De dagelijkse zorg bij het dialyseren zult u niet altijd van uw zorgcoördinator ontvangen, maar ook van andere dialyseverpleegkundigen.

### **Dialysetijden**

Elke dag, behalve op zondag, is er een ochtend- en een middaggroep. Iedere patiënt heeft zijn eigen aansluittijd. Deze tijd is een streeftijd waaraan we ons zoveel mogelijk proberen te houden.

Mocht u van dialysetijd of -dag willen veranderen, eenmalig of blijvend, dan kunt u dit bespreken met de teamleider van uw unit of met één van de vervangers.

### **Visitetijden artsen**

De dialysearts zal u tijdens uw ziekteproces medisch begeleiden. Daarnaast is er een arts-assistent voor de klinische patiënten en een arts-assistent voor de poliklinische patiënten. Eén van hen maakt aan het begin van de dialyse zijn ronde voor dringende problemen en vragen. De dialysearts loopt in principe 1 keer per twee weken visite. Tijdens deze visite kunt u hem of haar vragen stellen en recepten uit laten schrijven. Wilt u uw arts graag persoonlijk spreken, dan kunt u zijn of haar secretaresse bellen om een afspraak te maken.

Daarnaast is er éénmaal per jaar een zogenaamde jaarcontrole. Deze vindt plaats op de polikliniek op een dag dat u niet dialyseert. U wordt dan gezien door uw specialist. Uw zorgcoördinator zal een gedeelte van de tijd bij deze controle aanwezig zijn.

### **Bereikbaarheid van het Dialysecentrum**

Via verschillende ingangen is ons centrum bereikbaar:

- Ongevallenpost (Zuid-Willemsvaart): dag en nacht geopend.
- Bezoekersingang (Tolbrugstraat) geopend van 7.00 uur tot 19.45 uur; behalve op zaterdag en feestdagen, dan geopend van 09.30 uur tot 19.45 uur.
- Ingang poliklinieken (Nieuwstraat) geopend van 8.00 uur tot 17.30 uur.

### **Bereikbaarheid centrum buiten dialysetijden**

's Avonds na 20.30 uur, 's nachts en zondags is er in het Dialysecentrum niemand van de verpleging aanwezig. Bij vragen of problemen met betrekking tot dialyse is er altijd een arts-assistent bereikbaar. U kunt contact met hem of haar opnemen via de telefoniste van het ziekenhuis. De arts-assistent kan, indien nodig, een beroep doen op de dienstdoende dialyseverpleegkundige.

### **Privacy**

In het kader van de behandeling wordt door de behandelend arts en andere ziekenhuismedewerkers informatie over u gevraagd. U hoeft niet meer inlichtingen te geven dan strikt noodzakelijk is.

Om de administratieve en medische gegevens van patiënten te verwerken, maakt het ziekenhuis gebruik van computers. De informatie is zodanig opgeslagen, dat deze alleen toegankelijk is voor bevoegden.

Dit om de privacy van patiënten te beschermen.

Ziekenhuismedewerkers mogen geen informatie over patiënten doorspelen aan buitenstaanders.

Zij hebben een geheimhoudingsplicht. Deze zwijgplicht geldt ook voor niet strikt medische zaken.

### **Toestemmingsvereiste**

Uw dialysearts mag u alleen behandelen met uw toestemming. In de praktijk zal de arts alleen bij belangrijke veranderingen in de behandeling mondeling om uw toestemming vragen. Kleine aanpassingen gebeuren vaak op basis van vertrouwen. De arts gaat ervan uit dat u uw toestemming stilzwijgend geeft.

### **Second opinion**

U heeft altijd de mogelijkheid een second opinion (tweede mening) te vragen. Dit wil zeggen dat u aan een andere arts vraagt wat zijn oordeel of advies is

aangaande uw behandeling. Voor een second opinion heeft u geen toestemming nodig van uw eigen arts. Het is wel aan te bevelen het met uw arts te bespreken.

### **Recht op informatie**

U heeft recht op volledige en begrijpelijke informatie over de behandeling en onderzoeken die u krijgt. Hulpverleners zijn verplicht deze informatie te verstrekken.

### **Inzage dossier**

U heeft recht op inzage in het verpleegkundig dossier. Ook heeft u recht op inzage in het medisch dossier dat de specialist over u bijhoudt. Uitzondering vormen de gegevens die niet over uzelf gaan en de persoonlijke werkaanteekeningen van de specialist. Op verzoek kunt u ook een kopie krijgen van (delen) uit uw medisch dossier. Hiervoor wordt een vergoeding gevraagd.

### **Eigen verantwoordelijkheid**

Bij de bejegening van patiënten staat de zelfstandigheid van patiënten ten aanzien van het nemen van beslissingen voorop. Dit uitgangspunt is terug te vinden in de afdelingsvisie, in de beroepscode voor de verpleegkundige verzorging, en in de gedragsregels voor artsen vastgesteld door de KNMG. Uw zelfstandigheid en eigen verantwoordelijkheid ten aanzien van behandeling wordt steeds door ons benadrukt.

### **Roken**

Roken is in ons ziekenhuis niet toegestaan, behoudens in de binnentuin.

### **Bezoek**

Tijdens de dialyse is er geen bezoekuur. Toch kan het voorkomen dat er bezoek voor u komt. Dit is in de regel geen probleem. Wij stellen het op prijs dat dit wel gebeurt in overleg met de verpleging.

Uitleg aan familie en kennissen over de dialysebehandeling is mogelijk. Wij vinden het prettig als u dit van te voren doorgeeft aan uw zorgcoördinator.

### **Activiteitenbegeleiding**

Indien u tijdens de dialyse uw tijd creatief wilt gebruiken, kunt u een beroep doen op de medewerkers van de activiteitenbegeleiding.

### **Telefoon**

U kunt tijdens de dialyse gebruik maken van de telefoon. Lokale gesprekken worden niet in rekening gebracht. Via toets 9 kunt u bij de telefoniste uw gewenste nummer aanvragen.

## **Dialyse**

### **Wat is dialyse?**

Als de werking van de nieren tekort schiet, hopen afvalstoffen zich op in het lichaam. Met dialyse is het mogelijk om afvalstoffen uit het lichaam te verwijderen. Er zijn twee manieren om afvalstoffen met dialyse kwijt te raken: haemodialyse en peritoneaal dialyse. Bij haemodialyse wordt het bloed buiten het lichaam door een kunstnier gezuiverd. Bij peritoneaal dialyse vervult het eigen

buikvlies (peritoneum) de rol van kunstnier. De keuze voor haemodialyse of peritoneaal dialyse bespreekt uw arts met u.

Meer achtergrondinformatie over dialyseren leest u in brochure nr 11 'Dialyse' van de Nierstichting en zorgmap 'Dialyse'.

### **Brugstation**

Bij het starten van de haemodialysebehandeling krijgt u een dialyseplaats op het Brugstation. Daar wordt door individuele begeleiding en training getracht u zo zelfstandig mogelijk met de haemodialysebehandeling om te laten gaan. Na ongeveer 12 weken bekijken we in overleg met u op welke unit u een vaste dialyseplaats krijgt.

### **Nachtdialyse**

Sinds januari 2005 bestaat de mogelijkheid tot nacht-haemodialyse. U dialyseert dan twee keer zeven uur per week 's nachts, en één keer vier uur per week overdag. U kunt hier eventueel voor in aanmerking komen na overleg met uw nefroloog. Er is een wachtlijst voor nacht-dialyse.

### **Thuisdialyse**

Ons Dialysecentrum heeft een samenwerkingscontract met Stichting Thuisdialyse Utrecht. Dit biedt u de mogelijkheid om thuis haemodialyse (bloeddialyse) te doen. Hiervoor zijn o.a. bouwtechnische aanpassingen in uw huis nodig. Verder heeft u hulp nodig van uw partner of een, hiervoor opgeleide, assistent(e). De zorgcoördinator of maatschappelijk werkende kan u hierover informeren als u geïnteresseerd bent in deze vorm van dialyse.

### **Peritoneaal dialyse**

Bij deze vorm van dialyse fungeert het buikvlies als een filter. De dialyse vindt niet plaats buiten het lichaam, maar in het lichaam. Via een catheter (slangetje) in de buik, loopt de spoelvoeistof in en uit.

Een vorm van peritoneaal dialyse is CAPD (Continue Ambulante Peritoneaal Dialyse). Hierbij wordt de behandeling door de patiënt zelf, handmatig, uitgevoerd. Omdat er geen machine aan te pas komt, kan deze behandeling thuis of op het werk plaatsvinden.

Er is ook een vorm van peritoneaal dialyse waarbij wel een machine gebruikt wordt: APD (Automatische Peritoneaal Dialyse). Deze behandeling vindt thuis plaats. De machine wordt 's nachts aangesloten. Terwijl u slaapt vinden de wisselingen plaats.

### **Shunt**

Tijdens de dialyse is een 'verbinding' tussen het lichaam en de kunstnier nodig. Om geregeld te kunnen dialyseren, is een goede, permanente toegang tot de bloedbaan nodig. Dit heet een shunt. Meer informatie hierover leest u in brochure nr 13 'Dialyse' van de Nierstichting.

Adviezen met betrekking tot de shunt:

- Géén bloed laten prikken uit de shuntarm.
- Géén bloeddruk laten meten aan de shuntarm.
- Voorkom infecties aan de shuntarm, dus niet krabben of peuteren aan korstjes.
- De shunt dagelijks controleren op een normale bloeddorstrooming: dit is te voelen aan het kloppen en ruisen van de shunt. Indien de shunt plotseling rood wordt of u voelt het kloppen van de shunt slechter dan voorheen, neem dan direct contact op met de dialyseafdeling of de dienstdoende arts.

- De shuntarm niet te zwaar belasten.
- Knellende kleding vermijden.

Na de dialyse wordt/worden de aanpriknaald(en) verwijderd. De prikgaatjes moeten meteen dichtgedrukt worden, gedurende ongeveer 20 minuten. Bij de eerste dialyse krijgt u uitleg over wat te doen bij nabloeden. In de meeste gevallen krijgt u een pleister op de insteekplaats, die u de volgende dag kunt verwijderen.

Extra huidverzorging is in de regel niet nodig.

Er bestaat een pijnstillende zalf die u een uur voor het aanprikken op de shunt kunt aanbrengen. Een recept voor deze zalf is verkrijgbaar op de dialyseafdeling.

## Niertransplantatie

In brochure 'Niertransplantatie' van de Nierstichting leest u meer informatie hierover. Deze brochure is op het Dialysecentrum verkrijgbaar.

Veel dialysepatiënten komen in aanmerking voor een niertransplantatie. Helaas is transplantatie niet voor iedereen mogelijk. De behandelend arts kan u hierover meer vertellen.

Is er een donornier voor u beschikbaar, dan wordt u door een arts van ons ziekenhuis gebeld. Er wordt van u verwacht dat u op de afdeling uw medische gegevens ophaalt die u meeneemt naar het Radboudziekenhuis. Hierna gaat u met eigen vervoer of taxi naar het Radboudziekenhuis in Nijmegen.

Eén à twee keer per jaar worden in het Radboudziekenhuis voorlichtingsavonden georganiseerd over niertransplantaties. De zorgcoördinator of maatschappelijk werkende kan u hierover meer informatie geven.

## Voeding

### Eten en drinken tijdens de dialyse

Tijdens de dialyse serveert de voedingsassistente koffie, thee, aanlenglimonade, bouillon, beschuit en ontbijtkoek en een snack naar keuze. Tevens bestaat de mogelijkheid om een broodmaaltijd te gebruiken.

### Dieet

Zie ook brochure 'Dialyse' van de Nierstichting.

Bij elke vorm van nierfunctievervangende therapie hoort een bepaald dieet. Dit dieet is voor iedere patiënt anders en wordt door de diëtist samen met u vastgesteld. Op onze afdeling zijn Marike Banken en Marian van Dijk als diëtist werkzaam. Indien u vragen heeft over voeding, kunt u via de verpleegkundige contact opnemen met de diëtist.

### Medicijnen

Er is in het centrum een boekje verkrijgbaar met informatie over de meest voorkomende medicijnen.

## Overige informatie

### Maatschappelijk werk

Indien u een nierfunctievervangende behandeling (dialyse) moet ondergaan, roept dat veel vragen op. Bij langdurig ziekzijn kunnen zich naast lichamelijke problemen ook persoonlijke en sociale problemen voordoen. De maatschappelijk werker kan u begeleiding geven door middel van gesprekken bij u thuis of in het ziekenhuis. Bijvoorbeeld over het inpassen van de dialyse in uw leven en gezin, werkverandering, omscholing, hulp in de huishouding en huisvesting. Ook kan de maatschappelijk werker u informeren over andere instanties en u daarmee in contact brengen.

De maatschappelijk werker heeft een beroepsgeheim en alleen na toestemming van u wordt informatie doorgegeven. U kunt de maatschappelijk werker van het Dialysecentrum telefonisch bereiken, bij voorkeur 's morgens van 9.00 - 9.30 uur.

### Huisarts

Uw huisarts is uiteraard op de hoogte van uw dialyse-achtergrond. Indien u opgenomen bent geweest in ons ziekenhuis of indien hiertoe aanleiding is, krijgt uw huisarts schriftelijk bericht van uw specialist.

Het is de bedoeling dat u voor algemene zaken, zoals bijvoorbeeld een verkoudheid, uw huisarts benadert. Het is in uw eigen belang dat u bij uw huisarts, uw tandarts en bij bezoek aan andere specialisten en/of een ander ziekenhuis duidelijk vermeldt dat u dialysepatiënt bent.

### Dialysevereniging

Patiënten die dialyseren in het Jeroen Bosch Ziekenhuis hebben een vereniging gevormd met als doel op te komen voor de belangen van dialysepatiënten. Men organiseert verschillende activiteiten zoals voorlichtingsbijeenkomsten, vergaderingen, dagtochtjes en etentjes. Eén keer per maand komt een bulletin uit. Lidmaatschap van deze vereniging geeft automatisch recht op lidmaatschap van de Nierpatiëntenvereniging LVD.

### Vakantie

Het blijft voor u natuurlijk mogelijk om op vakantie te gaan. U moet dan wel ruim op tijd een plaats reserveren in een ander dialysecentrum nabij uw vakantiebestemming. Onze maatschappelijk werker kan u hierbij van dienst zijn.

Bij voldoende belangstelling worden er ook groepsreizen vanuit ons centrum georganiseerd, in samenwerking met de Nierstichting. Wel moet uw arts toestemming geven voor de reis.

### Zon- en feestdagen

Op zondag wordt er niet gedialyseerd, behalve acute dialyses.

Op alle feestdagen die op doordeweekse dagen vallen wordt er gedialyseerd. Op eerste Kerstdag en Nieuwjaarsdag wordt er niet gedialyseerd; deze dialyседagen zullen dan verschuiven.

### Taxi

Voor het vervoer naar het Dialysecentrum en terug naar huis wordt meestal gebruik gemaakt van de taxi. Uw ziektekostenverzekering vergoedt dit, maar er moet op jaarbasis wel een eigen bijdrage worden betaald. Uw taxichauffeur kan voor de ochtendgroep rond 10.00 uur en voor de middaggroep rond 15.00 uur bellen om te informeren hoe laat u gehaald kunt worden.

### Taalproblemen

Bij taalproblemen bestaat de mogelijkheid gebruik te maken van een telefonische tolk door middel van een telefoon met een luidspreker. Indien u hiervan gebruik wilt maken, kunt u contact opnemen met een verpleegkundige van het centrum.

### Bureau Patiëntencommunicatie

Het bureau Patiëntencommunicatie bevindt zich in de hal van de ingang Nieuwstraat. Hier kunt u terecht met vragen over onder andere:

- de gezondheidszorg in het algemeen;
- de gang van zaken in het ziekenhuis;
- patiëntenverenigingen;
- rechten en plichten van de patiënt.

### Klachtenbemiddelaar

Het kan voorkomen dat u niet tevreden bent over de gang van zaken op het Dialysecentrum. Bespreekt u dit dan in eerste instantie met de unitleider of uw behandelend arts. Wanneer u dit moeilijk vindt, kunt u terecht bij de klachtenbemiddelaar van het Jeroen Bosch Ziekenhuis. Zij kan u advies geven en zo nodig gaat zij samen met u een gesprek aan met de medewerkers van het ziekenhuis of de behandelend specialist.

Bij afwezigheid van de klachtenbemiddelaar nemen de medewerkers van bureau Patiëntencommunicatie haar taken waar.

Klachtenbemiddelaar mw. M. Jonker (073) 699 26 39.

### Klachtencommissie

Als u bemiddeling bij een klacht niet zinvol vindt, of als dit niet tot een bevredigende oplossing heeft geleid, kunt u uw klacht schriftelijk indienen bij de Klachtencommissie. De Klachtencommissie brengt over de behandelde klachten advies uit aan de Raad van Bestuur. Voor meer informatie over de klachtenprocedure in het Jeroen Bosch Ziekenhuis kunt u terecht bij bureau Patiëntencommunicatie.

## Telefoonnummers

### Dialysecentrum

Brugstation	(073) 699 23 89
Dia-tol	(073) 699 23 87
Dia-zuid	(073) 699 24 50
Dia-Care	(073) 699 23 95
Dia-Tuin	(073) 699 31 91
E4	(073) 699 25 24
Pré-dialyse verpleegkundige	(073) 699 20 00, sein: 197
Secretaresse	(073) 699 23 91

### Maatschappelijk werkers

Ingrid de Haan	(073) 699 87 84
Petra v.d. Linde	(073) 699 22 49

### Diëtisten

Secretariaat diëtetiek	(073) 699 20 19
<i>(Diëtisten: Marike Banken, Marjan van Dijk, Sonja Ketelaars)</i>	

### Dialyseartsen

Secretaresse (073) 699 30 71  
(*dr. J. Beutler, dr. A. Hollander, mevr. dr. E. Hoogeveen, mevr. dr. M. Koolen*)  
nefroloog in opleiding (073) 699 30 71

### Overige afdelingen

Activiteitenbegeleiding (073) 699 20 37  
Dominee (073) 699 81 27  
Pastor (073) 699 21 66  
Klachtenbemiddelaar (073) 699 26 39  
Bureau Patiëntencommunicatie (073) 699 24 57

### Dialysevereniging Groot Ziekengasthuis

voorzitter: dhr. J. Uijen (0344) 62 47 48  
secretaris (073) 641 05 54

### Landelijke organisaties

Nierstichting Nederland (035) 697 80 00  
Nierpatiëntenvereniging L.V.D. (035) 691 21 28

## Verklarende woordenlijst

Arterie	Slagader (komt van het hart af).
Badwater	Spoelvloeistof, die rond de membranen in de kunstnier stroomt.
Bloedlijn	Doorzichtige kunststof slang waardoor het bloed vervoerd wordt vanuit het lichaam naar de kunstnier en weer terug.
C.A.P.D.	Continue Ambulante Peritoneaal Dialyse; dialysetechniek waarbij het buikvlies als membraan gebruikt wordt (4 keer per dag uit en weer in laten lopen van 2 liter vocht via een catheter in de buik).
Catheter	Dun kunststof slangetje.
Concentraat	Onverdunde samenstelling van het badwater.
Femoralis catheter	Catheter, ingebracht in de lies, te gebruiken als toegang tot de bloedbaan.
Fosfaat	Mineraal, voorkomend in eiwit. Een te hoog fosfaatgehalte geeft botproblemen en jeuk. Door eiwitbeperking en medicijnen (fosfaat-bindders) kan het fosfaatgehalte in het bloed laag gehouden worden.
Haemodialyse	Kunstnierbehandeling.
Hb	Haemoglobine (stof, die voor opname en transport van zuurstof door het lichaam zorgt).
Heparine	Stof die de bloedstolling vertraagt.

Kalium	Mineraal, vooral voorkomend in aardappelen, groente, fruit, peulvruchten, koffie en noten.
Kocher	Metalen of plastic klem om bloedlijnen of slangen af te klemmen.
Membraan	Vlies; in de kunstnier zit een halfdoorlatend membraan.
Natrium	Zout; mineraal dat van nature in beperkte mate voorkomt in vlees, vis, groente, aardappelen en zelfs drinkwater.
Perm catheter	Catheter die operatief wordt ingebracht in een bloedvat onder het rechter sleutelbeen als toegang tot de bloedbaan.
Shunt	Verbinding tussen een ader en een slagader.
Streefgewicht	Het door de arts vastgestelde voor u ideale gewicht (o.a. aan de hand van de bloeddruk).
Tensie	Bloeddruk.
Ureum	Afbraakprodukt van eiwitten (eiwitten komen vooral voor in vlees, kaas, ei, melk, melkproducten en peulvruchten).
Vene	Ader (terug naar het hart).